

UO'T 37.013

BALIQLAR SINFI MAVZUSINI O'QITISHDA QO'LLANILADIGAN GRAFIK ORGANAYZERLAR**Isag'aliyeva Sadafxon Muxammadaminovna***Farg'ona davlat universiteti o'qituvchisi**sadafxonisagaliyeva@gmail.com*

Annotatsiya: *Maqolada maktab ta'limidagi savodxonlikni oshirishda grafik organayzerlardan foydalanish masalari yoritilgan bo'lib, baliqlar sinfi misolida o'rganilgan. Baliqlar sinfi vakillari: akulalar va skatlar misolida venn diagrammasi ishlangan.*

Kalit so'zlar: *Venn diagramma, skat, akula, grafik organayzer, savodxonlik, ta'lim.*

Аннотация: *В статье освещены вопросы использования графических органайзеров для повышения грамотности в школьном обучении, изучено на примере класс больших рыб. Составлена диаграмма Венна представителей класс рыб: акул и скатов.*

Ключевые слова: *Диаграмма Венна, скат, акула, график органайзер, грамотность, образование.*

Annotation: *The article highlights the issues of using graphic organizers to improve literacy in school education, studied the example of a class of large fish. Compiled a Venn diagram of representatives of the class of fish: sharks and rays.*

Key words: *Venn diagram, stingray, shark, schedule organizer, literacy, education.*

Kirish. Globallashuv jarayonida tahsil oluvchilarni fan va sohalar bilan tanishtirishda ilmiy asoslangan va yangi ma'lumotlar bilan tanishtirish, uni o'rganishga motivatsiyalarini oshirish lozim.

Tadqiqotlarga ko'ra "funktional savodxonlik" tushunchasining turli tarixiy davrlarda pedagogik nazariya va amaliyotda o'zgarishi (evolyutsiyasi) davriyligi masalalari ishlab chiqildi. Unga ko'ra jamiyatning shaxs rivojlanishiga qo'yayotgan talablarining o'sishi bilan bog'liq holda "Savodxonlik" tushunchasi qanday qilib "funktional savodxonlik kompetentsiyani rivojlantirishning asosi" tushunchasiga kengaytirilganligi ko'rsatilgan. Zamonaviy pedagogikada funktsional savodxonlik kompetentsiyani rivojlantirishning asosi sifatida qaralgan [1, 2, 3,4,5].

Material va metodika. Ta'limning asosiy mazmunini o'zlashtirishga qaratilgan asosiy tashkiliy shakli dars hisoblanib, uni tashkil etish va natijadorligiga erishish oldindan belgilangan maqsadni amalga oshirishda turli metod va vositalardan foydalanishni nazarda tutadigan tizimli-faoliyatli yondashuviga asoslanadi. Dars umumbashariy va milliy qadriyatlarini o'zida aks ettirgan holatda zamon talabiga mos ravishda tashkil etilsagina sifat va samaradorlikka erishadi [6, 7, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 20].

Ta'lim jarayonini zamon talabi darajasida tashkil etishda foydalaniladigan barcha ta'lim texnologiyalari, metodlari, vositalari tahsil oluvchilarning bilim olish qobiliyatini, o'zini-ozini va o'zaro rivojlantirish, mustaqil va ijodiy faoliyatga kirishish, o'zaro kommunikativlikni yo'lga qo'yish, hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan - Davlat ta'lim standartlariga mos universal ta'lim bo'lishi lozim, ya'ni:

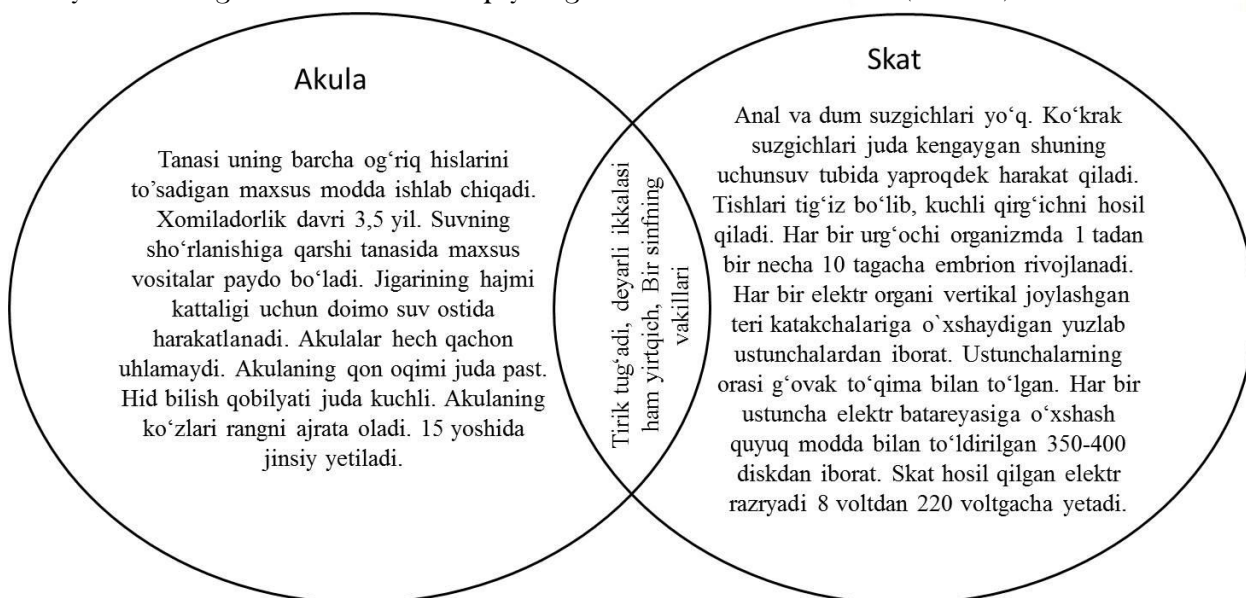
- O‘qituvchilarning kasbiy va metodik tayyorgarligi;
- Maqsadni belgilash va uni o‘rganish uchun talabada motivatsiya hosil qilish;
- Tizimli-faoliyatli yondashuvni yo‘lga qo‘yish;
- Zamonaviy o‘quv qo‘llanmalaridan foydalanish;
- Eng yaxshi, mazmunga mos o‘quv vositalarini tanlash;
- O‘z-o‘zini rivojlantirish uchun sharoit yaratish, ya’ni, ta’lim jarayonida zamonaviy, innovatsion texnologiyalar, interfaol usullardan foydalanish;
- Har bir o‘quv mashg‘ulotiga tahliliy yondashish;
- O‘z faoliyatini nazorat qilib, korreksiyalash va qayta tashkil etish lozim.

Grafik organayzerlar-fikrlash jarayonida hosil bo‘lgan ma’lumotlarni grafiklar shaklida ifodalash. Organayzerlar inglizcha tashkil etuvchi, grafik tasvirlovchi ma’nolarini ham bildiradi. Ushbu sohani o‘rganish jarayoniga bir qator tadqiqot ishlar bag‘ishlangan. [12, 13, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 23, 24]

Grafik organayzerlar 3 hil maqsadda ishlatiladi [3, 5]:

1. Ma’lumotlarni tarkiblashtirish, o‘rganilayotgan tushunchalar o‘rtasidagi aloqa va bog‘liqlikni aniqlash usullari-Klaster, Toifalash jadvali, Insert jadvali, BBB.
2. Ma’lumotlarni tahlil qiladi, solishtiradi, taqqoslaydi-T-jadvali, Venn diagrammasi.
3. Muammoni aniqlash, uni hal etish, tahlil qilish, rejalashtirish usullari-Nima uchun, Baliq skeleti, Piramida, Nilufar guli, Kaskad, Qanday usullari.

Masalan, venn diagrammasi metodi asosida talabalarda mavzuga nisbatan tahliliy yondashuv, ayrim qismlar negizida mavzuning umumiy mohiyatini o‘zlashtirish (sintezlash) ko‘nikmalarini hosil qilishga yo‘naltiriladi. U kichik guruhlarni shakllantirish asosida aniq sxema bo‘yicha amalga oshiriladi. Buni quyidagicha ifodalash mumkin (1-rasm).

Rasm. Tog‘ayli baliqlar sinfi vakillar venn diagrammasi

Biologik fanlarni modullarga bo‘lib o‘qitish jarayonida ularning afzalligini oshirish uchun turli hil pedagogik texnologiyalardan maqsadli tarzda foydalaniladi [4]. Talabalarning o‘zlashtirish darajasini aniq baholash va ularning faoliyatidagi kamchiliklarga barham berish, bilimidagi bo‘shliqlarni to‘ldirish va korreksiyalash imkoniyatini yaratadi.

Xulosa. Biologik fanlarni o'qitishda grafik organayzerlarning amaliyotda qo'llanilishi quyidagi afzalliklarni o'z ichiga oladi.

1. Grafik tarzda ifodalaydi. Sezgi organlari orqali qabul qilingan ma'lumot uzoq vaqt hotirada saqlanib qoladi. Oliy ma'lumotli mutaxassis uchun kerak bo'ladigan, tasviriy hotira, tasviriy fikrlash qobiliyatini, talabani intuitsiyasini rivojlantiradi. Buyuk olim. Eynshteyn aytganidek "Intuitsiya eng katta boylikdir".

2. Ko'rgazmali axborotni ta'minlaydi. Ma'lumotlarni qiziqarli tarzda turli shakllardagi grafiklar ko'rinishida ifodalaydi.

3. Motivatsiyani shakllantiradi. Talabani bilim olishga undaydi. Mustaqil va erkin fikrlashini, fanga nisbatan qiziqishini yanada oshiradi, o'z shaxsiga nisbatan mas'uliyatlik hissini kuchaytiradi, sohaga oid, ya'ni "Baliqlar katta sinfi" ilmiy manbaalariga qiziqishini va eng muhimi jamoa bo'lib ishlash ko'nikmasini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Фролова П.И. К вопросу об историческом развитии понятия «Функциональная грамотность» в педагогической теории и практике // Наука о человеке: гуманитарные исследования. 2016. №1(23), 179-185. DOI: 10.17238/issn1998-5320.2016.23.179.

2. Волкова Т.В. Сборник заданий на функциональную грамотность по биологии.//https://znanio.ru/media/sbornik_zadaniy_na_funksionalnuyu_gramotnost_po_biologii-138886.

3. Исагалиев М., Юлдашев Г., Обидов М., Исагалиева С. Коэффициент биологическая поглощения макро- и биомикроэлементов. // Аграрная наука-селскому хозяйства. Сборник материалов XVI Международной научно-практической конференции. В 2-х книгах. Т. Кн. 1. Барнаул, 2021. 319-321с.

4. Toshtemirova M., Isagaliyeva S. Main activity criteria in the development of imagination of primary school students.// Web of Scientist: International Scientific Research Journal. Volume 3, Issue 6, June, 2022 Pp. 320-322 DOI: <https://doi.org/10.17605/OSF.IO/7BVKM>.

5. Ахмаджонова, С. Ш., & Каюмова, О. И. (2021). Биология фанини ўқитишда муаммоли таълим технологиясидан фойдаланиш. *Общество и инновации*, 2(4/S), 42-45.

6. Mukimov, M. K. A., Mirzakhililov, M. M., & Nazarov, M. S. (2021). Assessment Of Hydrochemical Analysis And Phytoplankton Community Of Different Ponds Of A Fish Farm. *The American Journal of Applied sciences*, 3(05), 140-047.

7. Ахмаджонова, С. Ш., & Каюмова, О. И. (2021). Использование технологии проблемного обучения в преподавании биологии. *Общество и инновации*, 2(4/S), 42-45.

8. Akhmadjonova, S., & Turkistonova, M. (2020). USE OF DIDACTIC GAME TECHNOLOGY IN TEACHING YOUTH PHYSIOLOGY LESSONS. In *ПРОРЫВНЫЕ НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ: ПРОБЛЕМЫ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ, ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 171-173).

9. Isagaliyeva S. Functional literacy as a factor of formation of practical competences. / I International Scientific and Practical Conference «Challenges and problems of modern science», October 13 - 14, 2022, London, United Kingdom. 127 p. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7226182>.
10. Sodikova, M. B. K., & Isagaliyeva, S. M. (2021). RHYACHITES AARATASS AND RHYNE KITES AURATAS S. SP. BIOECOLOGICAL PROPERTIES OF TYPES. *Academic research in educational sciences*, 2(12), 1341-1346.
11. Mirzakarim o'g'li, M. M., & Axmadali o'g'li, Y. A. (2022). MATBUOT KONFERENSIYASI DARS MISOLIDA G'O'ZA GENETIKASI VA SELEKSIYASI MAVZUSI DOIRASIDA O'QUVCHILARNI BILIM VA KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH USLUBLARI. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 1(4), 510-514.
12. Мирзахалилов, М. М. Ў. (2022). ГИДРОХИМИЧЕСКИЙ СОСТОЯНИЕ ПРУДОВ РЫБОВОДНЫХ ХОЗЯЙСТВ И СЕЗОННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ ИХ. *International scientific journal of Biruni*, 1(2), 108-113.
13. Муқимов, М. К. А., Мирзахалилов, М. М. Ў., Назаров, М. Ш., & Шарипова, Б. С. (2022). СРАВНИТЕЛЬНАЯ ОЦЕНКА МОРФОБИОЛОГИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ АМУРСКОГО ЧЕБАЧКА (PSEUDORASBORA PARVA) КАК ИНВАЗИВНОГО ВИДА. *Science and innovation*, 1(D2), 50-54.
14. Yoqubov, A. A. O. G. L., & Mirmuxsin, M. U. O. G. L. (2022). KOMPLEMENTAR IRSIYLANISHGA DOIR MASALALARNI YECHISHDA x2 METODI ASOSIDA F2 DAGI AJRALISHNI STATISTIK USULDA TEKSHIRISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(1), 270-284.
15. Юнусов, М. М., Ахмаджонова, С. Ш., & Содикова, Ш. С. (2022). ЗАРАРКУНАНДАЛАРГА ҚАРШИ ОЛТИНКЎЗ (CHRYSOPIDAE) ОИЛАСИГА МАНСУБ ТУРЛАРНИ ҚЎЛЛАШ. *IJODKOR O'QITUVCHI*, 2(23), 378-384.
16. Yunusov, M. M., & Zokirov, I. I. (2021). FARG 'ONA VODIYSINING AYRIM DENDROFIL SHIRALARI (НОМОПТЕРА, АРНІДОІДЕА) ВІОЕКООЛОГІЯСИ. *Academic research in educational sciences*, 2(6), 1289-1299.
17. Мустафакулов, Х., Юлдашева, Ш., Юнусов, М., & Шерматов, А. (2013). Роль сорной растительности при формировании полезной энтомофауны агробиогенозов Ферганской долины. *Аграрный вестник Урала*, (3 (109)), 12.
18. Мирзакулов, А. М. (2022). ФИЗИК ХОДИСАЛАРНИНГ ЧИЗИКЛИ РЕГРЕССИЯ ТАХЛИЛИ. *Science and innovation*, 1(A3), 97-102.
19. Юнусов, М. М., Сабирова, Г. Х., & Хабибуллаев, Ф. Н. (2022). ПРОБЛЕМА ЗДОРОВЬЯ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ. *Science and innovation*, 1(D3), 89-90.
20. Зокиров, И. И., Маърупов, А. А., Султонов, Д. Ш., & Азамов, О. С. (2021). Узунмўйлов қўнғизларнинг (Coleoptera: Cerambycidae) озуқа ўсимликлари билан биоценодик алоқалари. *Academic research in educational sciences*, 2(5), 349-355.

21. Marupov, A. A. (2021). Biology and harmfulness of long-beetled beetles (Coleoptera: Cerambycidae) flowing on poplars. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 3(1), 56-61.
22. Akramjonovna, O. S. (2022). UY PARMALOVCHISI (ANOBIUM PERTINAX L.) NING BIOLOGIYASI, OZIQA MANBALARI VA ZARARI. *Ta'lim fidoyilari*, 8, 135-140.
23. Акбарова, М. Х., Ёкубов, А. А., & Махмудов, М. У. (2020). Состояние ценопопуляций *Scutellaria adenostegia* (Lamiaceae) Ферганской долины. *Advances in Science and Technology*, 21-22.
24. Abarjon o'g'li, A. A. (2022). SHO 'RLANGAN ERLARDA DUKKAKLI DON EKINLARINI EKISHNING AFZALLIGI. *INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 2(18), 351-354.